

جنرل دتور عبد الحکیم ہلالی

رئیس قلمی رفرمیہ کمیٹی الفنی

الاسٹوڈ

Ketabton.com

پینتو تولنہ

۱۳۵۵

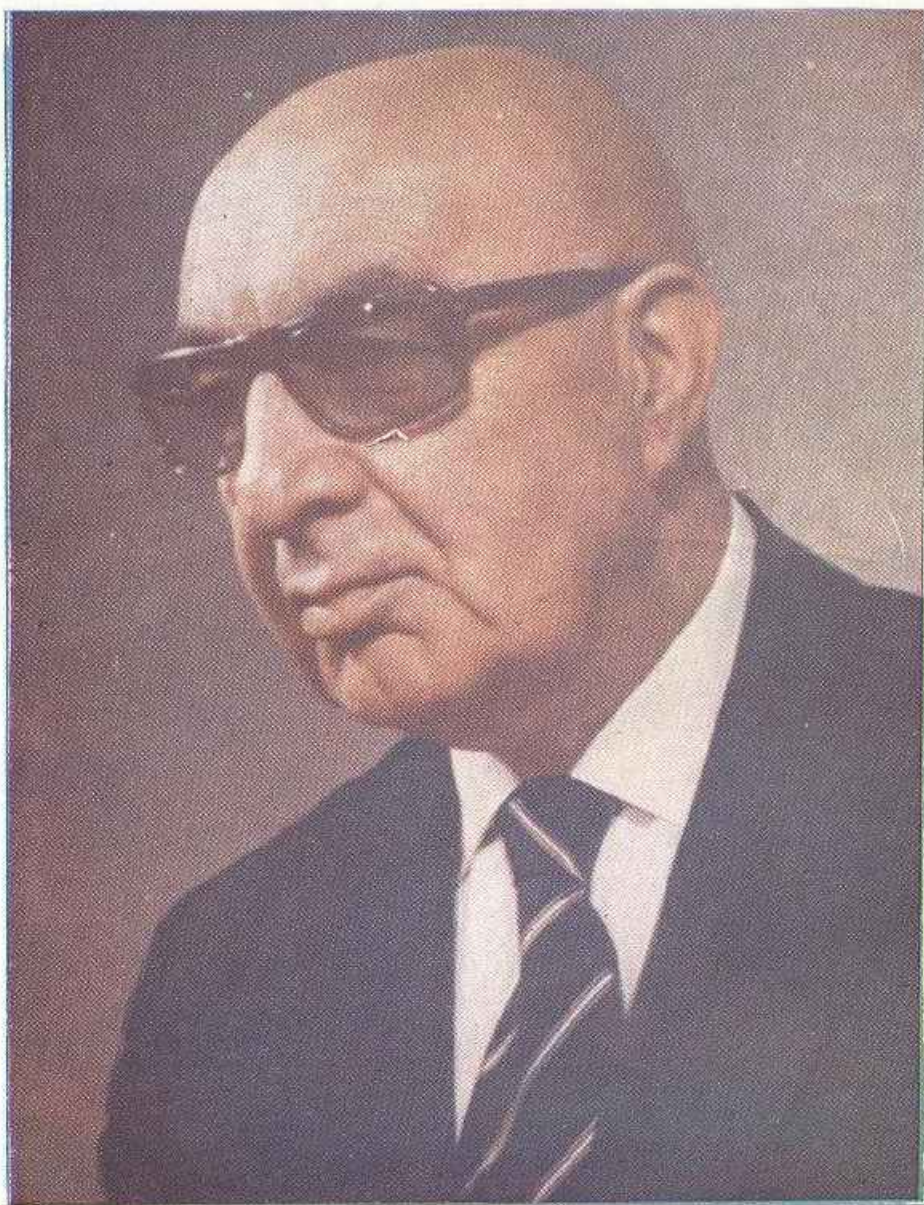
چتر نوال دکتور عبدالحکیم هدای

د پښتو ژبې د څېړنې د څانګې د څېړنې د څانګې د څېړنې

لارښود

پښتو ټولنه - د څېړنې د څانګې

مېستم: محمد شيرين سکرى
د پښتو ټولنې د څېړنې د څانګې د څېړنې د څانګې د څېړنې

بېماغلي محمد داؤد د افغانستان د دولت رئيس او صدراعظم

پيشوا ملا

د (گيلسي پښتو) فاکس ترخړولو دروسته ، پښتو ټولنې ته
 چې د (پښتو گيلسي) فاکس هم چاپ دپاره تيار کړي . د دې دپاره
 چې لوستونکي په لفظ کې مشکلات ونه ويني لازمه د کتل شوه چې لفظ په فونيمک
 تورو وېشل شو . د فونيمک *phonemic* تورو د ټاکلو دپاره پښتو ټولنې د ژبو پوهانو
 او علمي موسسو نښاندو ته بلنه ورکړه چې فونيمک توري تعين او ثبت کړي .
 د تورو د ټاکلو نه پس ، د ژبو پوهنې لومړي مدير خير نوال د کور غېږه علمي هلاکي ته
 وظيفه ورکړه شوه چې په دې باره کې يو مفصله علمي سريزه وليکي .
 خو ځکه چې د فونيمک تورو په باب ډېلر کميټې فيصله دروستې پرېکړه کړې
 هيله چې د گډوډي د مخنيوي دپاره بهرني لکوال د دې پرېکړې مراعات وکړي .
 دا هم بايد وويل شي چې غږه لارښود لوازمو لکه د ميک اريډي لري . په لاتيني تورو باندې
 د پښتو د ليک لارولو په برخه کې ښايي د ځينو تفصلي تخنیکي او يا نور د ملخو ټولنه
 د دولت له خوا ځانگړي تهيم فونل شي او يا غږه پرېکړه تهيم شي .

خير نوال احمد صديق
 د پښتو ټولنې رئيس

افغري نديت

عنوان

مخ

لومړۍ برخه

- ۱ - سريزه ۱
- ۲ - د پښتون ژمي منلي سوي فونيميكه الفبي ۸
- ۳ - د فونيميكې الفبي احتياطي توري ۱۱
- ۴ - فونيميكه الفبي او دخپلي عربي كلمې ۱۳
- ۵ - د پښتون ژمي بشپړه فونيميكه الفبي ۲۲

دوهمه برخه

- ۶ - د کوهستان شفق (پښوا) ۲۷
- ۷ - لنډۍ ۳۳
- ۸ - خومره به سبه وي (الفت) ۳۵
- ۹ - لنډۍ ۳۸
- ۱۰ - سپونۍ (پښوا) ۴۰
- ۱۱ - لنډۍ ۴۴
- ۱۲ - ساقي (اجمل خټک) ۴۹
- ۱۳ - سپونۍ (لايق) ۴۸
- ۱۴ - محشر (عبدالباري جماني) ۵۱

دیرینه

پښتو ژبې ښځین خصوصیتونه د اوسني معمول لیک
په مرسته په واقعي بڼه نه څرگندېږي. د دې
علت دادی چې :

(۱) د پښتو ژبې په اوسني لیک کې ځینې واولونه
د کامو په ځینو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافیمونه)
نه لري؛ لکه: د { ډ ږ ل } کلمه چې د پنځو فونیمونو
(ښځینو واحدونو) / z - a - r - a - l / څخه جوړه ده،
خو په لیک کې یوازې په درو تورو { ډ - ږ - ل } سره لیکل کېږي.

(۲) په اوسني ليک کې خو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کېږي. د پښتو ژبې د بېلو بېلو فونيمونو (بنځيزو - واحدونو) لکه: /o/، /u/ او /w/ د پاڼ په اوسني مروج ليک کې يوازې يو توري {و} سته. مثالوندي په لاندي کلمو کې ليدلای سئ:

کور - /kor/

سود - /sūr/

خوړل - /xwaral/

(۳) په مروج ليک کې د /a/ او /ə/ فونيمونو د پان چي کلمو په پای کې راغلي وي، يوازې يوه علامه {ه} سته لکه:

زړه - /zrə/

زړه - /zara/

پسه - /psə/

شپه - /špa/

(۴) په اوسني ليک کې کله کله د يوه فونيم (بنځيز واحد) د څرگندولو د پان دوه توري ليکل کېږي. د مثال په ډول، د لم او په؛

{اود}، {اود} کلمې چي په سرکي يې يوازې يوفونيم /o/ دى خو په ليک کې دغه يوفونيم په دوو تورو {ا + و} سره ليکل کېږي لکه :

اوبه - /oba/

اوبه - /ora/

اور - /or/

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونيمونو (ن غږ و واحدونو) او گڼلې فونيمونو (تورو) ترمنځ پوره سمون نه ليدل کېږي. قلموس ليکونکو دغه د پښتو ژبې د نغونو اوليک ترمنځ بېلتون درک کړى دى نوځکه کوبښې يې کړى چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو دپاره يو ډول سيستم غوره کړي. محمد گل مومند په خپل قاموس (پښتو سيند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو دپاره د محففونو يو سيستم غوره کړى چې په لاندې ډول ښودل کېږي:

اخيستل - (م، مک، سامع، سا، حرم، ساء) په ډول
ارزان - (مف، سا، مف، بل، ساء، ساء) په ډول

د پښتو قاموس ليکونکو بيا د پښتو سيند مرکب محففونو نه

لښخه ساده کړي دي . په دې قاموس کې چې دکلمو دلوستلو دپاره
د داسې بسطو تودوخه کار اخيستی چې هر توري چې دهغو
حرکتونو نښاندې کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه

کور (ض، ج، س)

زړه (س، ز، س)

زړه (ف، ف، س)

په خلخال لغات کې دکلمو دلوستلو دپاره د تلفظ پيچای دکلمو
سېلابینو بېلوالی ښوول سوی دی او په زیاتو برخو کې پر سېلابونو
حرکتونه هم ښوول سوی دي، لکه :

ایشول - (ا - ش - و)

ابتدا - (ا ب - ت - د ا)

په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپر شوی دکلمو
دلوستلو دپاره داسې ترتیب څخه کار اخيستل سوی چې په هر
نامه کې نه سونومولای . ځکه چې کوم تپاکلی سیستم نه لري .
دکلمو دلوستلو دپاره کله د سېلابینو بېلوالی څخه کار اخيستل سوی
او کله بیا د مطالعې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

ليکل سوي او حرکتونه يې ښوول سوي دي، لکه :
 انډول :- (انډ + وُل)
 استوگن :- (آ + س + تو + گ + ن)
 اوداسی نور...

دغه ډول دلوستلو يا د تلفظ د څرگندولو سیستمونه
 د يوې خوا د ډېر ولوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو
 تلفظ نه افاده کوي ، بلکه يوازې د کلمو د تورو حرکتونه يا د
 کلمو توري اوسېلا بين بېلوالی ښيي . دغه ډول سیستمونه
 د کلمو د ډېر غږ جوړښت او ډېر غږ خصوصيت سره پوره سمون نه لري .
 دغه علت دېچا کله کله قاموس ليکونکي د سترو اشتباهاتو
 سره مخامخ سوي دي .

د پښتو ژبې په مروج ليک کې هغه کلمې چې په /a/ او
 /ɔ/ ختمېږي ، د واړه والو نه په يوه توري { ه } سره ليکل کېږي
 خو ځينو قاموس ليکونکو دغه د واړه والو نه چې د کلمو په پای کې
 راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن بللای دي ،
 لکه :

نډه (س ز س)

نډه (ف ر ف س)

دغه { ه } علامه چې په پښتو کلمو کې راغلې ده، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د / ځ / او په دوهمه کلمه کې د / ا / دن غونډه څرگندونې یوه لیک نشته ده.

څرنگه چې دیوې خوا د پښتو ژبې دن غونډه اولیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا دغه ډول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای، نو یوازې سه لاره به دا وي چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني تورو ولیکل سي.

په لاتیني تورو سه کېدلای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي.

څنگه چې اوس په پښتو ټولنه کې پر پښتو-انګلیسي قاموس کار کېږي، نو د دې د پان چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرگندولو د پان د لاتیني تورو یو داسې سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللی شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

په ژبنيو تحقيقاتو کې زموږ د پوهانو ترمنځ يو معيارى حيثيت
 غوره کړې، نو د جمل پو دېر شهر د دوشنبې په ورځ په پښتو-
 ټولنه کې يوه علمي غونډه وسوه. دې غونډې ته د فونيميکي
 الفبي د تيا کلو د پاره دغه پوهان راغلي وو:

بناغلي پو مانده عبدالحی حبیبی

بناغلي پو مانده عبدالشکور شاد

بناغلي پو مانده حليم الهام

بناغلي عبدالرؤف بينوا

بناغلي پو مانده دکتور سيد بهاوالدين مجروح

بناغلي خېرنوال محمد صديق روحي

بناغلي خېرنندوی عبداللہ خدمتگار

بناغلي دکتور مجاور محمد زياد

بناغلي خېرنوال دکتور سيد الشاه پولاد

بناغلي خېرنوال دکتور دولت محمد

بناغلي عبدالحکيم و جدي

بناغلي خېرنوال دکتور عبدالحکيم هادي

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې په برخه کې
پوره بحث او غور وسو. وروسته له هراړخيزې څېړنې، د -
غونډې د ټولو گډون کوونکو د خول د پښتو ژبې د بڼو
د افادې د پايه يو فونيمیک سيستم ومنل سوچي د لټه لارې لټې

د پښتو ژبې منلې سوې فونيمیکه الفبې

معمول توري	فونيمیکه الفبې توري		
ا	a	اتل، س، شپه	atal, sar, špa
آ	ā	آس، وياړ، سبا	ās, wyār, sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	Pašto
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ج	j	جوړ	jor
چ	č	چاکو	čākū

		معمول توي	فونيمیکي الفبي توي
<i>jāy</i>	حای	ج	خ
<i>coḵ</i>	شوڪ	c	خ
<i>xor</i>	خود	x	خ
<i>dod</i>	دود	d	د
<i>der</i>	دپر	d	د
<i>rap</i>	رپ	r	ر
<i>rūd</i>	روند	r	ر
<i>zor</i>	زور	z	ز
<i>žwənd</i>	ژوند	ž	ژ
<i>zağ</i>	بنغ	z	ب
<i>samūn</i>	سمون	s	س
<i>šəl</i>	شل	š	ش
<i>šāğəlay</i>	سباغلی	š	سب
<i>ğamay</i>	غمی	ğ	غ
<i>kār</i>	کار	k	ک

معمول توری	د فوئیمیک الفبی توری		
گ	g	گ	gad
ل	l	لاس	lās
م	m	مور	mor
ن	n	نن	nan
ن	n	منه	maṇa
و	w	واده، ژرول	wāda, žərawəl
ه	h	هر، سهار	har, sahār
ي	y	یور، مېلمستیا	yor, melmastyā
ی	ay	سری	saray
ی	əy	هوسی	hosəy
ي	i	ویر	wir (آشی) i
ې	e	تې، مستې	ter, maste
و (مېول)	o	کور	kor
و (مروف)	ū	لور	lūr (گورو) Gūru
پېښ	u	س (په موسیقی کی)	sur

Σ ۱۱

ebra

ibra	ابو (حاصل)	1 x	زېر
nikə, luastal	نیکه، لوستل	ə	زورکی
درج د خای د بنوولو د پاره دالاندی علامه منل سوې ده:			
Kotā	کوته	/	خج

احتياطي: ت (θ)، ح (h)، ذ (ḏ)، ص (ṣ)،
 ض (ẓ)، ط (ṭ)، ظ (ẓ̤)، ع (ʿ)، ف (f)،
 ق (q)، ٺ (ʈ)، معدوله واو (w)، جني (w)، انگليسي (v)
 اودوسي (B) په (v) .

د فونيمیکي الفبې احتياطي توري

د پښتو ژبې د فونيمیکي الفبې د جدول په پاڼې کې دا خطی
 په نامه ځيني توري لیکل سوي دي. د ژبنيو مسالو په علمي
 څېړنو کې د دې تورو لیکلو ته ضرورت لیدل کېږي. په
 همدې اساس د پښتو، ژبې د فونيمیکي الفبې د جدول په پاڼې کې

سوي دي.

ڪر و غوار وچي دد خيلو عربي ڪلمو، لڪه : { ثواب، حوض،
ذڪاوت، صبر، ضرر، طالب، ظالم } اصلي عربي تلفظ
او دد غو ڪلمو پڻ تنو تلفظ سره مقايست ڪريو، نو د مقايست
ديان مجبور ۽ يوچي ديور تنو ڪلمو د اصلي تلفظ د افادي د پاره
م په فونيميڪي الفبي ڪي تا ڪلي توڙي و لرو. اوس به دلته
دمثال په ڊول ديور تنو ڪلمو پڻ تنو او اصلي عربي تلفظ نه
په مقايست ڪري ڊول په فونيميڪي الفبي سره وليکو :

پڻ تلفظ	اصلي عربي تلفظ	پڻ لک ڪي
/ sawāb /	/ ʕawāb /	ثواب
/ hawz /	/ hawz /	حوض
/ zakāwat /	/ ɖakāwat /	ذڪاوت
/ sábar /	/ sabr /	صبر
/ zarār /	/ zarar /	ضرر
/ tālīb /	/ tālīb /	طالب
/ ʔāḡ.ḡ.m /	/ ʔāḡ.ḡ.m /	ظالم

همدانگه نوراحتياطي توري هم ددي مقصد دپان ليکل
 سوي دي. د / ع ، ف ، ق / مفصله شرحه د (فونيمیکه
 الفبي او دخيلي عربي کلمې) تر عنوان لاندې راغلي ده.

فونيمیکه الفبي او دخيلي عربي کلمې

پښتو ژبې په من وحي الفبي کې لس داسې توري
 سته چې په دخيلو عربي کلمو کې راځي. دغه
 لس توري په عربي ژبه کې دخاصو عربي
 نغونو دپان تهاکل سوي دي. که څه هم دغه
 لس توري په هغو کلمو کې چې پښتو ژبې ته داخلي
 سوي او اوس په پښتو ژبه کې مستعملي دي، ليکل کېږي،
 خو پښتانه يې د عربو په شان نه تلفظ کوي. دغه لس توري دادي:
 ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق.

ددغو پورتنيو تورو دجملي تخن، چې په عربي دخيلو کلمو
 کې استعمالېږي او د عربي ژبې دخاصو نغونو مانېدگي کوي،

اووڻ جي ڊسٽوٽوڙ جي دٻڻ غيڙ جوڊسٽ پراساس ٻه مقنن
ڊول تلفظ ڪيري.

اووڻ توڙي راڊي: ٺ، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.
مثالون هي لاندري ٻول ڪيري:

پڻ تلفظ	عربي تلفظ	پڻ لک ڪي
/ sābīt /	/ θābīt /	ثابت
/ hāsīl /	/ hāsīl /	حاصل
/ zakī /	/ dāki /	ذڪي
/ sādīq /	/ sādīq /	صادق
/ zasīf /	/ zasīf /	ضعيف
/ tāqāt /	/ tāqat /	طاقت
/ zarfiyāt /	/ zarfiyat /	ظرفيت
/ s /	/ θ, s /	ث، ص
/ z /	/ d, z, z̄ /	ذ، ض، ظ
/ h /	/ h /	ح
/ t /	/ t /	ط

مگر د {ع، ف، ق} تورو د تلفظ په برخه کې بیا خبره
بل ډول ده.

ع / ۹ / د خیل کانسو پښت دی چې په عربي د خیلو
کلمو کې راځي. په لیک کې {ع} لیکل کېږي. ځینې
پښتانه یې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي، ځکه:

عادت /*sādāt*/

وعدۀ /*wasdā*/

عسکر /*saskār*/

مگر ځینې پښتانه یې بیا د وینا په وخت کې بهیې حذفوي
او یوازې په هغو واوونو اکتفا کوي چې تر / ع / وروسته
یاد مخه راغلي وي. د حذفولو طریقه یې په دې ډول ده:

(۱) که چېرې د د خیلو عربي کلمو د سپلا بونو په سر کې
ع / وي نو په وینا کې دغه / ع / له منځه ځي او
یوازې ^{مخه}اول مخه شروع کېږي چې په سپلا ب کې تر
ع / وروسته راغلي وي، یعنې په سپلا ب کې دهغه
اول مخه شروع کېږي چې تر / ع / وروسته موقعیت لري.

مثالونه يې دادي:	په ليک	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي لښتو تلفظ
عادت	/sādat/	/ādāt/	
عاجل	/sājil/	/ājil/	
عبادت	/sibādat/	/ibādāt/	
عسکر	/saskar	/askār/	

(۲) کر چیري د عربي دخيلو کلمو د سپلايو نو په پای
کي /ع/ وي نو په وينا کي دغږ /ع/ له منځه ځي او سپلاب
په هغه واول سر پای ته رسېږي چي تر /ع/ دغږ (اغلی) وي
مثالونه يې دادي:

په ليک	عربي اصلي تلفظ	حذف سوي لښتو تلفظ
موضوع	/mawzōs/	/mawzō/
شروع	/šuros/	/šurō/
استعمال	/istismāl/	/istimāl/
وداع	/widās/	/widā/

ف /f/ دخيلو کلمو د پښت د کچي په عربي دخيلو کلمو کي

راڻي. ڇيني پښتانه پڊ / پ / اوڇيني پي د عربي تلفظ
په ډول / ف / وايي. مثالوندي ډاډي:

فرمان / *farmān* /

فاصله / *fāsilā* /

فکر / *fīkar* /

صفت / *sifāt* /

ق / *q* / يو دخيل فونيم دی چي په عربي دخيلو
کي راځي. ڇيني پښتانه پڊ / ک / اوڇيني پي تقریباً
عربي تلفظ په ډول / ق / وايي. مثالوندي ډاډي:

قانون / *qānūn* /

قاموس / *qāmūs* /

حقایق / *haqāyiq* /

د پورتني لنډي يادوني مخه د پايڅي ته سپړوي:

(۱) د عربي ژبي ټولي هغه دخيلو کلي چي اوس په پښتو
ژبه کي استعمال يږي او په لیک کي دغه ټوري { ث، ح، ذ،
ص، ض، ط، ظ } پکښي راځي د فونيمیکي الفبې په ډاډي

توروسه لي ليکوجي ددغو عربي تود و پښتو تلفظ څرگند کړه

ثابت /sābīt/

صادق /sādīq/

ذکي /zakī/

ضرورت /zarūrāt/

ظالم /zālīm/

طاقت /tāqāt/

حال /hāl/

(٢) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخيل فونيمونه دي. دغه فونيمونه په دخيلو عربي کلمو کي چي په پښتو ژبه کي استعمال يږي د اکثر و باسو د پښتنو د خوا عربي ته ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د دخيلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کي) او هم په فونيميکي الفبې کي دغه پوړتني عربي تود ي په هغولا تيني تود و سره ليکوجي د عربي تلفظونو څرگندولو دپاره تا کله سوي بلکه:

قاموس /qāmūs/

/qawl /	قول
/qalām /	قلم
/haq /	حق
/haqāyiq /	حقایق
/farq /	فرق
/farsi /	فرسی
/faysalā /	فیصلہ
/falsafā /	فلسفہ
/fāyda /	فائدہ
/farmān /	فرمان
/sifāt /	صفت

هغه دخيلو جي نجي ڪلم جي ڌٽار ۾ ڀر ۾ اوڀر ڏوڪي جي خيلي ٻي
 بدلي ڪري اواوس ۾ پستو ٿي به ڪي ۾ اوس تي (مغز)
 ۾ ول استعمال ٿي ڏي ٿي قاعد جي ٿي مستثنى ڪيل ڪري
 ۾ مثال ۾ ڏول، ڊ {ڪميس، وخت} ڪا ٻي اوس
 ۾ دغه شڪل ويلي ڪري اوم ۾ دغه شڪل ليکي ڪري،

اصلي عزني ليکلي شڪلون نه يي { قميص، وقت } دي.
 ڪه چيري په قاموسونو کي ددي ډول کلمو تلفظ لیکو
 او يا غواړو چي دا ډول کلمې په فونيمیکي الفبي وليکو، نو
 داسي به يي لیکو:

کَمِيس /*Kamis*/

وخت /*wact*/

په پښتو ژبه کي داسي نوري مفغني کلمې سترچي اوس
 په لياک اولوست کي يوازي په مفغن شکل مستعملي دي، لکه:

اَدِيرَه /*adirá*/

اَوَرَتَه /*auráta*/

او داسي نورې ...

(۳) / ع / د پښتو ژبي يو دخيل فونيم دی. دغه فونيم په
 دخيلو عزني کلمو کي چي په پښتو ژبه کي استعمالېږي، د اکثر و
 باسواد وپښتنو د خوا د کلمو په زياتو وېر خو کي سترچي ته
 ورته تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو
 کي (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کي) اوهم په فونيمیکي الفبي کي

دغه پورتنی توري په هغه لائيني توري سره لیکوچي د عربي
تلفظ د څرگندولو د پاره ټاکل سوی دی، لکه :

عادت / *sādāt* /

عبادت / *ʕabādāt* /

وعدۀ / *wasdā* /

استعمال / *ʕstʕsmāl* /

د / ع / فونیم چې د کلمو په پای کې راغلی وي، کڅه
هم په اوسني مروج لیک کې لیکل کېږي، خو په زیاترو
مواردو کې نه تلفظ کېږي. په همدې اساس هم په پښتو
قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کې) او هم په
فونیمیکي الفبې کې د دغه توري تلفظ نه لیکو، لکه :

موضوع / *mawzó* /

شروع / *šuró* /

اجتماع / *ʕjtʕmā* /

وداع / *wɔdā* /

اوداسي نور ...

د پورتني (فونيميكه الفبې او دخيلي عربي كلمې) بحث
په نتيجې كې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميكې الفبې توپر
په دې ډول ټاكل كېږي:

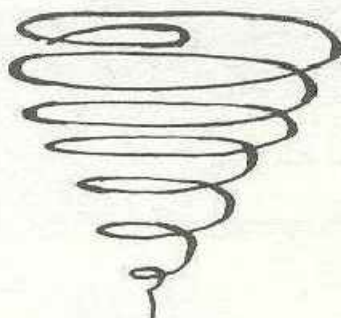
د پښتو ژبې بشپړه فونيميكه الفبې:		مخول توپر	د فونيميكې الفبې توپر
<i>sar, atál, špa</i>	س، اتل، شپه	<i>a</i>	ا
<i>ās, wyār, sabā</i>	آس، وياړ، سبا	<i>ā</i>	آ
<i>bār</i>	بار	<i>b</i>	ب
<i>paštó</i>	پښتو	<i>p</i>	پ
<i>tor</i>	تود	<i>t</i>	ت
<i>tol</i>	ټول	<i>t̥</i>	ټ
<i>sābít</i>	ثابت	<i>s</i>	ث
<i>jor</i>	جور	<i>j</i>	ج
<i>čākū</i>	چاکو	<i>č</i>	چ

Σ ۲۳

مَعْلُومَاتِ دَفْتَرِ	دَفْتَرِ مِکَالِفِ دَفْتَرِ		
ج	ج	جای	jāy
خ	c	خواب	cok
ح	h	حاصل	hāsil
خ	x	خود	xor
د	d	دود	dod
د	d	دبیر	der
ذ	z	ذکی	zaki
ر	r	رپ	rap
ر	r	روند	rūd
ز	z	زود	zor
ژ	ž	ژوند	žwənd
ز	z	زغ	zağ
س	s	سم	sam
ش	š	شلمبی	šlūmbé
نب	s	سناغلی	sāğlāy

معمول توري	د فريسيکي الفبې توري		
ص	s	صادق	sādīq
ض	z	ضرر	zarār
ط	t	طاقت	tāqāt
ظ	z	ظالم	zālīm
ع	c	عادت، وعد، ضوځ	sādāt, wasdā, mawzō
غ	ğ ħ	غی	ğamáy
فا	f	فاصله	fāsílá
ق	q	قانون	qānūn
ک	k	کار	kār
گ	g	گډ	gad
ل	l	لاس	lās
م	m	مود	mor
ن	n	نن	nen
ن	n	منه	maná
و	w	واده، ژړول	wādā, žarawā

		مَعُولُ تَوْدِي	دَفَنِي كِي الْفِي تَوْدِي
har, sahār	حر، سَحَار	h	ھ
yor, wyār, melmastyā	يور، وياپ، مېلمستيا	y	ي
kor, obā	کور، اوبہ	o	و
sūr	سور	ū	و
sur	سُر (پستو کي)	x u	پېڻ
ibrā, imzā	ابره، امضا	x 1	زېر
wir	وير	i	ي
ter, masté	تېر، مستي	e	ې
sarāy	سري	ay	ی
helāy	هېلای	əy	ی
nikā, zīə	نيکه، زړه	ə	نوک

د وچه برخه

په دې برخه کې پښتو ژبې د فوښکي
الفې د زده کړې د پاره يو خوشه وړ
اولنډي هم په اوښي مروج ليک
او هم په فو ايسميکې الفې سره ليکل سوې دي.

دکوہستان شفق

da Kohestān šafāq

هندو کش پر سربلبي دي
که آسمان سره کناره ده

hendūkūš pār sar lambé di
ke asmān sra kenārā da

دکوم سوي زرگي آه دي
يا وینو فواره ده

da kūm sówi zirgí-āh day
yā da winū fawārā da

که چنگیز دهم تور ده
چی له یکی را بنکاره ده

Kə čangéz də sásər túra
či lə téki rāškārā da

یا خو بل د مینې اور د ی
د فلک پر پې سوی کور دی

yā xū bal də mīni or day
də falāk pre sēway kor day

د سکندر د وخت شهید دی
چترت گوري بگرام ته

də skandār də waxt šahīd day
pə hasrāt gūri bagrām tə

یا لېوال روح دعا شق دی
چې د جې د یار سلام ته

yā lewāl roh də sāsūq day
či wərjī də yar salām tə

یا وال د سر د شرابو
چې تو میز یی یو جام ته

yā wālā də sro šarābū

či tūyizi yəwə jān tə
 دا میدان د کمر بلا دی
 که سالو سور د لیلادی

dā maydān də karbalā day

kə sālū sūr də laylā day
 دا زوگی د اسمان و چادر
 که کینه د دپلوانه

dā zirgāy də asmān wəčāwə

kə sinā də dewārā da
 یا ساقی له لاسه بکته
 چه سوې پیمان نه

yā sāqi lə lāsā škōta

čapā səwe paymānā da
 او که دس د عبرت لیک دی
 نه زنجینه افان

Σρ.

aw kə dars də sibrát lik day
sə rangina afsāná də

موب ته ياده جا نبازي کړي
د نیکو نو سر بازي کړي

mūz tə yāda jānbāzī kṛi
də nikhūnū sarbāzī kṛi

د مومن د زده په دينو
شیرينو سو کړي لاس دی

də momín də zṛə pə wīnū
širinó sūr káray lās day

که کفن ، شهيدانو
پرېستو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidānū
parištó niwálay pās day

یا دنیا کی خو نریزي ده
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā ki xūnrizi da
pər ofūq ye insikās day

یہ ، شفق ، کوہستان دی
را چا پھرہ پر آسمان دی

ya, šafāq da kohestān day
rācāpéra pər asmān day

دی شفق کی ستوری شکا ری
کہ صدف دی سرہ دیاب کی

de šafāq ki stūri škāri
ka sadāf di sra daryāb ki

یا حس زندہ ، شاعر دی
چی د دوب سوی پہ خواب کی

yā hasās zra da šasīr day
či dūb sāway pə xūnāb ki

یا یتیم دی او بکلی خا خنی
دی ہر پسند کی

yā yatīm day ūski cācē
dāde dāhar pə selāb ki

که سپین غائب دی خلید و کی
و محبوبی پسر و خوله کی

ka spin gās di jāledō ki
də mahbūbi pə sra xula ki

دا پر غوڻو اوریج نه ده
دود سو جگ له کوhestāne

dā pər ġrūnū oryāj nə dā
dūd sū jag la kōhestāna

یا سپری پانی تاریخ دی
چی قصی کمری له بامیان

yā speré pāni tārix day
či qasé kəri la bāmyāna

یا خوگرد زموږ پښو دی

چی باج ځلي له آسمانه

yā xū garō zumūz də pso day
či baj áxli la asmāna

داچی شنی د کی وې د ی
د اسمان د مخ خوې د ی

dā či šne dāki walé di
də asmān də mæx xwle di

لنډې
تېر بختوړي سوداگره
چې مړ غاري خرڅوي شپېرې خالونه

ta baxtawār ye sawdāgōra
či marǧalāri xarcawé šmeré xālūna
ما د اسمان سپینه سپوږمۍ کې

چې د جانان پر کيږي تل ولاړه یو
mā də asmān spīna spozmōy ke
či də jānān par kizdōy tæl walāra yōma

سپيني ڪوٽي دي ڪنڊ والجي سي
 زما يا دين يا د ڪين دي بند شالو
spini kote di kandwāle si
zmā yādizi da kizdāy ʔa šamālūna
 ڪر دين ڪري گود رتہ راسہ
 ۽ بہ منگی پہ لپو ورو- ورو ڪو
ka didān kre gūdār ta rāsa
ʔa ba mangāy pa lōpū wrō-wrō ʔa kawāma
 گود رتہ ڄم راسي راسہ
 يو شهبہ بہ دي پہ بند ۽ وويہ
gūdār ta jam rāpasé rāsa
yawā šebā ba di pa ʔa ʔa ʔa wawināma
 خولہ بہ دخلي پہ رضا درکم
 منگی مي ولي بنور وي لندہ دي ڪم
xwla ba ʔa xday pa razā dār kam
mangāy mi wāli sorawé landā di kīāma

خومره به بنه وي

cúmra bæ şə wi

چې په سپين مخ دې زلفې خورې وي
سترگې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zəffe xwaré wi

stərge de tóre šūnde de sre wi

زېم اوتدې نازونڅرې وي

خومره به بنه وي، خومره به بنه وي

zə yəm aw tə ye nāzo naxré wi

cúmra bæ şə wi, cúmra bæ şə wi

چې زه حياکرم اوتد شونځي کړې

زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hiyá Kṛəm aw tə šoxí Kre

zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kre

شي مهريانه او دلداري كرې
خومر به بنه وي ، خومر به بنه وي

še mehrabāna aw deldārī Kre
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi
چې مې حياشي لې غونډې لري
نه درنډې شم ته وايي لري

če me hayā šī laṣ ḡūnde lār e
za dər nezdé šəm tə wāye lāre
د زه شروع کړم ، د عشق سندري
خومر به بنه وي ، خومر به بنه وي

dər tə šuró Kṛəm də sīšq sandāre
cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi
چې ستا په غاړه وي امېلونه
نه دې وړېل کې ښه دمه گلونه

če stā pə ḡāra wi amelūna
za de warbāl Ke zdāma gulūna

Σ ۳۷

ته راته وايي د زړه حالونه

خومره به بندوي، خومره به بندوي

tə rāta wāye də zṛə hālūn a

cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

چې درته وایم په مایې گرانه

له ټول عالمه له درست جهان

če dərta wāyem pə mā ye grāna

lə ʔol sālāma lə drəst ja hāna

ته وايي نه یم دومره ارزانه

خومره به بندوي، خومره به بندوي

tə wāye nə yem dūmra arzāna

cūmra bə ʃə wi, cūmra bə ʃə wi

چې شم بېخوده او هرڅه وایم

د پوره دې زیا ته له حده ستایم

če šəm bəxcúda aw hārca wāyem

déra de zyāta lə hāda stāyem

ته راته واي چي زه خوستايم
خومره به بندروي، خومره به بندروي

tə rāta wāye če zə xū stāyām
cūmra bə šə wi, cūmra bə šə wi

لنډی

دنجلی تی ته می لاس وروږ

دغرخنی په خپی یې وو هل توپونه

da njaláy ti ta mi lās wáruwə

da ġarcanáy pa cer ye wáwa hal topúna

دنجلی درې شپه مڼه کړي

تنگي پايڅې زړې پښې وړانگامو

da njaláy dre šáya mazá kŕi

táŋgi pāycé žrí paŋé wāró ġāmúna

چي خوله مي خويې صرفه پرې کړه

شکر نه ده چي په تول به که سينه

či xwla mi xwre sarfá pre mákwa
šakára náda či pa tol ba káma sína

سبابه بیاکدی بارینی

ددبنت گلان به ستالنه بویوینه

sabá ba byā kádi bārízē

da dašt gulān ba stā lamāna būyāwīna

چي د وصال د پيالو وېش و

زه په خنځير د خپل قسمت تلې و مه

či da wīśāl da pyālō weš wū

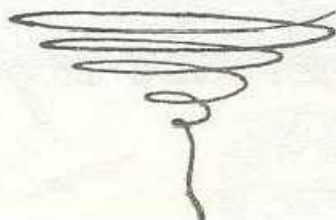
za pa jārjīr da xpal qasmāt tarāle wāma

که دي د یدن زما په کاری

سپوږمۍ ته گوره زه پر بام ولاړه یمه

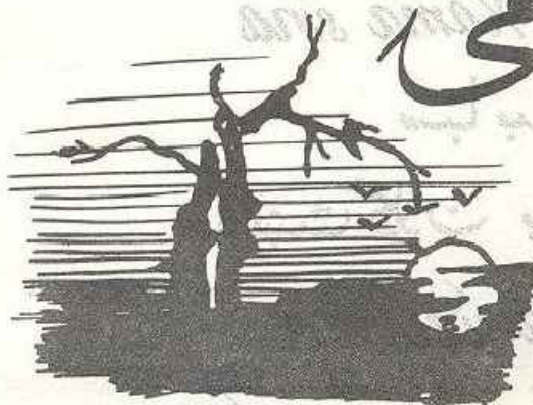
kā di didān zumā pa kār wī

spozmāy ta gōra za par bām walāra yāma

Spozmay

سپوځمې

د آسمان لويه دنيا كي
تر سپوږمې ښكلې پيا

Da asmān lōya dunyā ki
ta spozmay skwale zebā ye

رنگ الوقي گونډرډه

تر وېشتلې پږه حيايي

rang alwūte gūnā zārda

ta wistāle pə zra čā ye

جورده مانځوندي غمجنه

خوځې دي نسترېك غمنايي

Jōra mā gūndi ġamjāna

cok di nāsta yak tanhā ye

Σ ٤

داتروايله ميني
خردسوي نازيني

rāta wāwāya la minī
ca dar sāwi nāzanīni

لاهلانده سره بنوري
په شپه هر جای کي ولاړه

lālahānda sarā sōre

pa špa har jāy ki walāra

محبتي يوه زړه سوي
داسره کينوسه دواړه

muhabāt yū pa zra sāwi

rāsa ksenū sarā dwāra

زه به تاته زرگي تش کړم
ته وماته لاس تر غاړه

za ba tāta zirgāy taš kram

ta wamāta lās tar gāra

Σ ٤٢

غم دميني به نيمي كرو
پريوازي سومر ژاره

ġam da mīni ba nimāy krū
Pa yawāzi sar mazāra

بنايسترې ځاگلاي يې
داسمان پخله غلې يې

sāyistā ye gulāy ye
da asmān pēgla njalāy ye

لکړاوس چې يې پخوا هم
د مينو هر ځای ملر وې

lāka as ci ye paxwā ham
da mayānū hārfāy mla we

خوار غنوکې پسارا و
تر مسر ورسره وې

xwār majnūn ka par sārā wū
ta ham sāma wār-sarā we

Σ ٤٣

دشیرینی حال دی ولید

دفرهاد پنم کی تروی

da širīni hāl di wāliḍ

da farhād pa ġam ki ta we

چی بر از مینی خورو

دهند مجلس دیو و بی

či ba rāz da mīni xpor wū

da hağā majlās dewā we

مقتولان عشق لیدل تا

پرور و درو بی پز زرتا

maqtulān da ʿišq lidāl tā

pa wro wró ba pre žarál tā

وفاداره معشوق ری

دعاشق درو بی تو تی ری

wafādāra masšūqā ye

da sāsūq da zra totā ye

لنسی

طالبه خدای که به طای
پر کتاب پروت بی یادوی شنکی خالونه
taléba xadāy kha ba mulā se
par Kitāb prot ye yādawé šinkī xālūna

طالبه روزی که کتاب است
ستا کتاب ترا شود پردی ز ما خالونه
taléba rūnd se Kitāb kat kha
stā da Kitāb tar hāšó der di zmā xālūna

راسه دفان نوکی پر پرده
نوکی ز ما سپینه خوله به کو

rāsa da xān nokarī prézda
nokār zumā sa spīna xwla ba dar kaxāma

تینگ می مه نیه په غمیر لکړ
سبا په بوی د لونگیر د خنځیر څخه ځینه

tínga me ma nisá pa ġez ki
sabá ba būy da lawangín dar cáxa jína
خلک په چول لکړ تال کړي

زه د شنه تر سینی لاندې تالا سومه

xálati pa čol ki tālá kızı

za da ášná tar siné lāndi tālá swáma

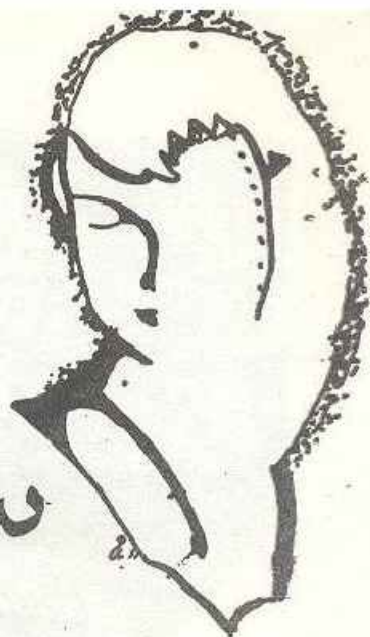
يو وار تینگ په غمیر را
چی د تهر روپی درگړی و دی کړم

yaw wāri tínga pa ġez rása

či da tatār rūpáy di ġadi wādi krama

ساقی ساقی

ساقی چراتہ کاسہ نیمہ شراب لری کہ نہ؟
پہ خواک کبھی چراتہ چنگ ویا بابلے کزہ؟

sāqī čārta kāsá nīma šarāb laré ká na?

pa xwā kse čārta čāngū yā rabāb laré ká na?

ثواب دزاهدانوملایانو شر نصیب
رند انوتہ رنگیر. خونک عذاب لری کزہ؟

sawāb da zāhādānū mulāyānū ša nasīb

rindānū ta rangīn gūnde sazāb laré ká na?

مسبحہ! دامہیچا تہ مریار خوبے
دارو چرتہ دسویاز راکباب لری کزہ؟

masīha, dā manāma če ta mārī raḡawé

dārū čārta da sāwi zra kabāb laré ká na?

چ مستو توجباح کاندے پرمیو لمبیدل
اوسر وایه ملاجانا لایچ کتاب لرنے کزنه؟

*če mástú to mabáh Kāndi po máyú lambedál
as uēya mulājāna če kitāb laré ka na?*

راغلی یه داخیل دنیاکی لاهو کوم
دیخسم کہ خرقہ لانیہ شراب لرنے کزنه؟

*rāgāley yam. dā xpōla dūnyāgāy lāhū Kāwām
de xum kse ca qatrā nima šarāb, lare Kana?*

دکھ جی عنزی دہ اوچے شونہی دجمل
راواروہ ساچی خرمی ناب لری پاکہ نه؟

*da xum be szatí da ūče šūnde da ajmāl
rāwāraua sāqí ca may nāb lare Ka na?*

سپون می Spozmaý

سپون می دلور و غرون پاسه سوبید سوبید
سپینه رنایه لوی دشتو خورید خورید

spozmaý da lwáru ġro da pása swayeda swayeda
spina rana pa luyū dāsto xwaredā xwaredā

وین می دگل له عطر و نوسی
شپی د شینو له آواز و نوسی

wazmé da gúlū la satrūnū sarā
špe da španó la āwāzūnū sarā

نشی د میو له جام و نوسی
زما په لاس و کنبی خنخی و نه د گناه اچول
توبه و ده ماته

našé da máyo la jāmūnū sarā

zmā pa lāsó kse janjirúna da gunā ačawól
tobá wa māta

زە دانشی له پیچێ تابه او شتم او شتم
داد هچکۆ له گرمی تاوید تاوید

za da našé la pičo tába awuštám awuštám

dā da mačáko la garmáyū tāwedá tāwedá

ماله عیكێن او گنا هولوسوه

دی له مستی او هوسوفوسیه

mā la sasyan aw gunāhūnū sará

de la mastáy aw hawasūnū sará

ساقی له دكو گیل سوئوسیه

لاخی دمی نی دوفا او د مستی کولی

خیاویده وه

sāqí la dákū gilāsūnū sará

lāfe da mīne da wafá aw da mastáy kawále

hayá widá wa

Σ ۵۰

دامستی کی زماله غیری رنگیدہ رنگیدہ

زہ پہ ہوس اور بہ گناہ کی دویدم دویدم

dā pa mastāy ki zmā la gīze rangedā rangedā

za pa hawās aw pa gunā ki dūbedām dūbedām

لہ تجیو تجیو ایام مانو نویسی

لہ سیکو سیکو عند ابو نویسی

la tázyū tázyū armānūnū sará

la škūlū škūlū sazābūnū sará

د زلمیتوب لہ کارا وونی ساری

د سبا وون رنہا دستی پردہ و خیلہ

مینہ رسوا شوه

da zalmitób la karāwūnū sará

da sabāwūn ranā da satar pardā wācirala

mīna ruswā šwa

maḥṣār

شیخه مراد محشری عکله سوچی ایمان سوچی
خم له او نه سوچی پیاله سوچی مستان سوچی

šāyxa mārāja maḥṣār day mǝǝka swāǝi asmān swāǝi
xum la óra sará čáwi pyālá swāǝi mastān swāǝi

دسک و توبه مجرونه د سینو گراب ته لویږي
په د وینځ کې پایکونې ده خپه سوچی توفان سوچی

da skarwātū majmarūna da sinó gardāb ta lwízi
pa dozāx kú pāyḡobí da capá swāǝi tofān swāǝi

د سوماله خمه اخلي د جمشید په جام جامونه
د زردشت لخوا د وایست خرقه پوښ زاهدان سوچی

da somá la xúma áxli da jamšéd pa jam jamūna
da zardāšt lahad or wāxist xarqapóš zahídān swāǝi

مهارت د عمر غواري په مجلسي وړگه يښي
ديځونډانو خاى دى ست مذهب اوليان سچي

mahārāt da sūmar ġwārī pa majlās čī wargadīzi
da paxó rindānū jāy day sust mazhāb aw imān swāji

بد مستي ده هيا هو دى توبې سر پر سر ماتېږي

چيغې وړغلي عراب ته توبه سوچي شين خان سچي

badmasti da hayāhūy day tobé sar par sar mātizī
čīgi wārgle mīkrāb ta tobā swāji šayxān swāji

دامسلك د خرابات دى په هر خم كي خاڼې ږي

حريفان پكښې غرقېږي ساقى سوچي زندان سچي

da maslāk da xarābāt day pa har xam ki xarābāzi
harifān pakšé ġarqīzi sāqī swāji rindān swāji

د مطرب شهبان په لاس دى احساس نغمې پر سره كړې

عقل فكر اور اخيستی اپلاتون اولقان سچي

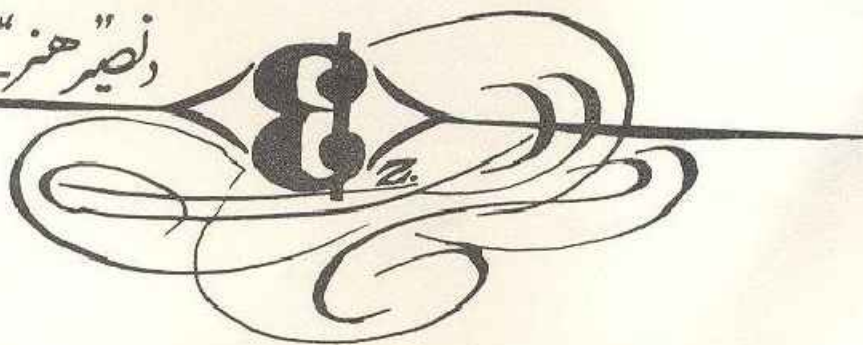
da mutrib šahbāz pa lās day da ihsās nağmāye sarakra
sāqal fikar or axistay aplātūn aw luqmān swāji

عقل لاره وړکه کړې د جنون غيږې ته لويږي
د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

sāqal lāra wrāka kārē da junūn ġīzi ta lwīzi
da majnūn fikar sultān day dānā swāji nādān swāji

پاکي

د نصير هنر - پښتون په خط

دكتور عبد الحكيم هلالى
دكتور مؤلف

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC

ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library